

Redaktörer:
Niklas Bolin
Kajsa Falasca
Marie Grusell
Lars Nord

SNABBTÄNKT 2.0 22

Reflektioner från valet 2022
av ledande forskare

DEMICOM-rapport nr 51

Bilder på omslaget

Magdalena Andersson – Fotograf: Kristian Pohl/Regeringskansliet

Ulf Kristersson – Fotograf: Fredrik Wennerlund

Ebba Busch – kristdemokraterna.se

Annie Lööf – Centerpartiets officiella Flickr-konto, Annie Lööf, Centerpartiet. Nyckelviken 201123

Jimmie Åkesson – Sverigedemokraterna. (<https://via.tt.se/pressrum/sverigedemokraterna/mi?publisherrId=3236128&item=image-3328734>)

Nooshi Dadgostar – Foto: Anna Tärnhuvud, Vänsterpartiets officiella Flickr-konto

Märta Stenevi – Foto: Henrik Svensson Karlsson September 2020

Per Bolund – Foto: Fredrik Hjerling

Johan Pehrson – Foto: <https://www.liberalerna.se/pressbilder>

En elektronisk version av *Snabbtänkt 2.0* hittar du på

www.snabbtankt.se

Redaktörer

Niklas Bolin

Kajsa Falasca

Marie Grusell

Lars Nord

Ansvarig utgivare

Mittuniversitetet, Demicom, Sundsvall, Sverige

Holmgatan 10

851 70 Sundsvall

Kontakt

010-142 80 00

kontakt@miun.se

www.facebook.com/mittuniversitetet

www.twitter.com/mittuni

www.instagram.com/mittuniversitetet

Design och layout

Accidens Kommunikation

ISBN: 978-91-89341-77-7

Lars Calmfors

Stockholms universitet och Institutet för Näringslivsforskning

Professor emeritus i internationell ekonomi

E-post: lars.calmfors@ies.su.se

Valrörelsen 2022 – ett sammanbrott för dialogen mellan ekonomer och politiker

Vad var utmärkande för valrörelsen 2022? Olika betraktare fäster sig vid olika saker. För mig är det mest anmärkningsvärda vilken liten roll som kom att spelas av både Ukrainakriget och klimatfrågan. Det är två dramatiska skeenden som borde ha motiverat en ingående diskussion om hur vi bäst anpassar oss och vilka uppoffringar vi kan tvingas till. Men någon egentlig sådan debatt kom aldrig till stånd i valrörelsen. I stället för att ställa dessa grundläggande frågor kom de in i valdebatten endast indirekt och då främst som rena plånboksproblem om hur svenska hushåll – och i viss mån företag – skulle skyddas mot höjda drivmedels- och elpriser.

Sju partier föreslog åtgärder för att sänka elkostnaderna (högkostnadsskydd, sänkt elskatt, sänkt moms på el eller lägre priser för elkonsument i Sverige än för export), fem partier förordade sänkt reduktionsplikt (minskade krav på inblandning av biodrivmedel i bensin och diesel) och tre ville sänkta drivmedelsskatterna.

Det mest uppseendeväckande var hur partierna bjöd över varandra i förslag om att hålla nere elkostnaderna. Detta skedde trots kritik från en i stort sett enig ekonomkår som framhöll det orimliga i att försöka hantera en situation med obalans mellan efterfrågan på och utbud av en vara genom att subventionera förbrukningen av den. I stället har de flesta ekonomer argumenterat för breda klumpsummestöd, framför allt till lägre inkomsttagare i områden med de högsta elpriserna, alltså stöd i form av skattesänkningar eller höjda bidrag som inte knyts till den aktuella elförbrukningen och därför inte försvagar incitamenten att hushålla med el.

Ett egendomligt inslag i valrörelsen blev därför den debatt som kom att föras mellan å ena sidan politiker från de flesta partierna (utom Miljöpartiet samt i viss mån Centern) och å andra sidan ekonomer. Vår kritik uppmärksammades av media och fick ett betydande genomslag där. Men den påverkade knappast partierna. I den avslutande valdebatten i SVT1 stoltserade partiledarna med sina förslag om högkostnadsskydd mot höga elpriser och skattesänkningar på el utan att överhuvudtaget beröra ekonomernas kritik.

Under pandemin fungerade samspelet mellan ekonomer och politiker väl. De senare tog starka intryck av ekonomförslagen om snabba och breda stöd för att försäkra företag och hushåll mot stora inkomstbortfall. Detta bidrog till att begränsa de negativa ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Men under den elkris som seglade upp under valrörelsen kan man närmast tala om ett totalt sammanbrott för dialogen mellan ekonomer och politiker.

Längst gick förmodligen energiministern, Khashayar Farmanbar, som dömde ut vedertagen ekonomisk analys som "ofärdig och ogenomtänkt" och dessutom utformad "i gyllene rum". Finansministern, Mikael Damberg, menade att ekonomerna hade fel eftersom det av Socialdemokraterna förordade högkostnadsskyddet "subventionerade priset i stället för förbrukningen"(!) och Moderaternas ekonomisk-

politiska talesperson Elisabeth Svantesson förde ett liknande resonemang.

Hur ska man se på detta? En valrörelse är uppenbarligen en dålig miljö för en balanserad diskussion om hur svåra ekonomiska problem ska hanteras. Frestelsen att konkurrera med förslag som låter bra för den som – liksom de flesta – inte har tid att sätta sig in i komplexa frågor blir för stor. Det leder till populistiska inslag i debatten. Steget mellan Farmanbars argumentation och den brittiske toryministern Michael Goves uttalande inför Brexitomröstningen "I think people of this country has had enough of experts" är ganska litet.

Tyvärr ger de flesta valdebatter inte mycket utrymme för mer kvalificerade analyser. Jag har personligen numera svårt att stå ut med sådana debatter därför att analysnivån är för låg. Priset inför årets val togs av partiledardebatten från Eskilstuna i TV4 torsdagen 8 september. Den var ett paradexempel på hur man kan sudda ut gränsen mellan politisk debatt och underhållning – något som för övrigt många har pekat på som förklaring till både Berlusconi och Trumps valframgångar. Partiledarna gjorde entré som popstjärnor till braskande musik. Replikerna fick sedan vara maximalt 30 sekunder långa samtidigt som publiken på 3 000 personer hade fritt fram att applådera – ett bombsäkert recept för grovt förenklade och polariserade budskap.

Vad borde den politiska debatten om elpriserna ha handlat om? Det naturliga skulle ha varit att diskutera vad vi kan göra för att i en kritisk situation – för oss och för Europa – på ett effektivt och hanterbart sätt minska vår elförbrukning. Man borde ha försökt reda ut hur det skulle påverka såväl svenska elpriser som våra möjligheter att upprätthållalexport till de länder på kontinenten som drabbas mycket hårdare än vi av stoppet för rysk gasexport.

Och det borde göras klart att kriget i Ukraina och vårt stöd till landet kommer att innebära uppoffringar som inte går att komma undan. En annan central fråga som borde ha stått i fokus är hur man ska avväga önskemål om att lindra den akuta energikrisen mot de långsiktiga målen om att minska klimatutsläppen. Tänk om valdebatten hade kunnat handla om dessa frågor. Det hade väljarna förtjänat.